

Никола БЈЕЛИЋ
ФРАНЦУСКО-СРПСКЕ
КОВИБРАЦИЈЕ И САТРЕПЕРЕЊА

Филозофски факултет
 Универзитет у Нишу

(Владимир Ђурић, *Француска веза. Сиваралаштво српских сисаитељица прве половине XX века у контексту француске књижевности и културе*, Нови Сад: Академска књига, 2019, 223 стр.)

Монографија др Владимира Ђурића *Француска веза*, с поднасловом „Сваралаштво српских списатељица прве половине XX века у контексту француске књижевности и културе“, у издању Академске књиге из Новог Сада изузетно је значајна књига српске франкороманистике. Монографија је резултат Ђурићевог вишегодишњег истраживања стваралаштва српских списатељица прве половине XX века за потребе израде докторске дисертације, чију прерађену, знатно скраћену и измењену верзију ова књига и представља.

У *Уводу* студије аутор јасно истиче циљеве које је себи поставио у испитивању француско-српских књижевних и културних односа, смештајући свој рад у контекст раније обављених истраживања читавог низа српских научника франкороманиста (Михаило Павловић, Јелена Новаковић, Љиљана Глумац-Томовић и др.) који су се бавили тим проблемом. Ђурић сужава опсег својих истраживања на прву половину XX века и на „културни дијалог“ с француском књижевношћу и културом у стваралаштву четири велике српске списатељице тог периода, код којих је француски елемент изузетно изражен и присутан, а то су Јелена Димитријевић, Исидора Секулић, Ксенија Атанасијевић и Јулка Хлапец Ђорђевић. Такође, Ђурић јасно дефинише свој методолошки оквир у коме ће поменути дијалог испитивати – родни оквир, компаративна истраживања, имаголошки приступ и теорија интертекстуалности.

Прво, опште поглавље, насловљено *Ситијус француске књижевности и културе међу српским сисаитељицама прве половине XX века*, детаљно се бави француским „ковибрацијама“ у новинским чланцима, написима, приказима и оригиналним текстовима српских списатељица прве половине XX века (Анђелија Поповић, Јелица Беловић Бернаджиковска). У њему Ђурић даје поглед на *Библиографију жена исаца Јуославије* из 1936, затим детаљну анализу

прегледа *L'œuvre littéraire des femmes yougoslaves* издатог у Дубровнику исте године, преглед и приказ садржаја и статуса књижевне продукције жена у *Српском књижевном гласнику*, тада водећем националном књижевно-културном часопису који је упознавао Србију са токовима у светској књижевности, те најзад детаљни приказ и анализу есеја Властоја Д. Алексијевића *Наша жена у књижевном стварању* из 1941.

У другом поглављу, *Методолошке основе: француска компаративистика, имајологија и интертекстуалност*, аутор детаљно представља научни методолошки апарат који ће користити у анализи „културног дијалога“ и ковибрација српских књижевница с француском културом, књижевношћу и филозофијом. Најпре се детаљно даје преглед настанка и развоја француске компаратистике (од Балданспержеа до Пажоа), а затим настанак и основне поставке Пажоове имагологије, која у анализи књижевних дела, поред књижевно-научних дисциплина, користи и друге друштвено-хуманистичке дисциплине (филозофију, психологију, географију, социологију, антропологију, етнологију). Најзад, Ђурић даје преглед и основних поставки постмодернистичке теорије интертекстуалности, почев од Бахтина, преко Барта и Кристеве, па све до Женета, не пропуштајући да истакне и допринос наше Исидоре Секулић интертекстуалним истраживањима својим термином *изохимена*, који није на време довољно препознат и искоришћен, иако је претходио поменутиим истраживањима. Осим тога, даје се и приказ типолошких аналогичности, које корисно употпуњују методолошки оквир у монографији, у циљу утврђивања шта је „*differentia specifica* женске интертекстуалности, а то је према Ненси Милер, потирање дистанце између обичног, свакодневног живота и ексцентричног стваралачког чина“ (63).

Треће поглавље *Јелена Ј. Димитријевић и француска књижевност и култура* најобимније је у монографији. Ђурић се ту детаљно бави имплицитним и експлицитним интертекстуалним везама у делу велике, а заборављене српске списатељице Јелене Димитријевић с француском књижевношћу и културом. Посебно бисмо истакли потпоглавља посвећена путописним делима ове књижевнице и њиховим везама с француском романтичарском путописном књижевношћу (Шатобријан, Ламартин, Готје, Флобер), те минуциозно анализирану културну франкоманију јунакиња романа *Нове* и његову интертекстуалну повезаност с романом *Разочаране* позног романтичара Пјера Лотија, са смелом, али вероватно тачном претпоставком да је „старија госпођа из Београда“ која се у Лотијевом роману помиње можда управо била Јелена Димитријевић (90). Посебан акценат дат је анализи оријентофилије и феминизма код наше књижевнице.

У четвртном поглављу *Исидора Секулић у дијалогу са актуелним француским темама: Француске варијације и (ко)вибрације* детаљ-

но је анализирано есејистичко стваралаштво прве српске чланице САНУ, Исидоре Секулић, и њена експлицитна и имплицитна интертекстуална „сатреперења“ (114) с француском културом будући да је наша књижевница писала есеје о великим француским класицима (Монтењ, Стендал, Балзак, Франс), савременицима (Монтерлан, Жироду, Малро) и књижевницама (Саган), тражећи изохимене у том културном дијалогу јер су за њу „културни додири срећа људи“ (134). Ђурић истиче окренутост Исидорину француској култури као доминантној у светској култури, које ако нема у културном уздицању, онда треба „застати у месту, и поћи у ревизију“ (9).

Пето поглавље *Ксенија Атанасијевић у контексту француске филозофске и моралистичке књижевности* говори о делу прве жене доктора филозофије и прве доценткиње на Београдском универзитету, чија је докторска теза о Ђордану Бруну штампана у Паризу 1923. Ђурић пре свега анализира етичко и феминистичко деловање наше филозофкиње, доводећи га у везу с Паскаловим делом, закључујући да „основна филозофска и антрополошка идеја Ксеније Атанасијевић јесте примењена етика која подразумева теоријски песимизам, али делатни оптимизам и ентузијазам. Из такве етике нужно проистичу етика храбрости и етика феминизма као прве, праве и врхунске вредности људске егзистенције“ (163).

Последње поглавље *Јулка Хлаице Ђорђевић и жена у модерној француској књижевности и култури* посвећено је најмање познатој од четири списатељице којима се монографија бави, а која је била прва жена доктор филозофије у ондашњој Аустроугарској (1906). Анализирајући њен феминизам, у поглављу се говори и о њеном есеју *Жена у савременој француској књижевности као њисац* (1937), посвећеном савременим француским књижевницама и писцима, и истиче се њена доследност „у свом назору да се квалитет било ког књижевног дела мора оцењивати применом истих етичких и естетичких начела, а не квазиначала ‘мушког’ и ‘женског’“ (181). Говорећи о врло напредним схватањима за то време (а рекли бисмо и за данашње) наше есејисткиње, чак и у односу на друге, развијеније државе, каква је била Француска, Ђурић посебно наглашава да она „са жаљењем констатује да је Француска ушла у XX век ‘са доста средњовековним схватањем о жени’ као о бићу ‘инфериорне интелектуалности и незрелости’“ (181), што је с данашњег становишта готово несхватљиво.

Монографска студија *Француска веза* Владимира Ђурића оправдава темељну замисао. Користећи се савременим француским компаратистичким и имаголошким методом, теоријом интертекстуалности, те феминистичком теоријом и гинеоциклом, али и савременим књижевним истраживањима дела српских списатељица, махом насталих у оквиру пројекта *Књижевство – теорија и историја женске књижевности на српском језику до 1915. године*, рад је спроведен

минуциозно, доследно и теоријски утемељено. Реч је о оригиналном научном делу које даје велики допринос проучавању стваралаштва четири српске списатељице прве половине XX века, смештајући га у контекст француске књижевности и културе. Ђурић закључује да је „француски елемент“ присутан, имплицитно и експлицитно, као доминантан или један од доминантних стваралачких импулса, што сведочи о франкофилији и интертекстуалном дијалогу четири наше списатељице с француском књижевношћу и културом.

Значајна је и чињеница да се у монографији примењује интердисциплинарни приступ, којим се укрштају српска и француска књижевност и култура, а дело српских књижевница осветљава из контекста франкороманистичких студија. Аутор сматра да би било пожељно да се дело ових (али и других) српских књижевница осветли и из другачијих углова, што би допринело његовој јаснијој слици и бољем позиционирању и разумевању унутар српске књижевности и културе. Ђурићева монографија тако представља важно штиво за све проучаваоце стваралаштва ових књижевница, као и полазну тачку за будућа проучавања *сајтрејерења* и *ковидбрација* других српских књижевница с француском књижевношћу и културом.

Посебно треба истаћи ревалоризацију стваралачких опуса четири обрађене а готово заборављене књижевнице (с изузетком Исидоре Секулић), што је велики корак у њиховом укључивању у канон српске књижевности XX века, у коме нису биле присутне искључиво због чињенице да су у питању жене, а не због књижевних или естетичких начела, а где им је, како Ђурић закључује, свакако место. Да се у томе успело, и да је томе највећи допринос дао научни пројекат *Књиженсџво*, у чијем оквиру је Ђурићева монографија и настала, види се по новим издањима књига ових књижевница, монографским студијама о њима, укључивању неких од њих у школску лектуру, као и повећано интересовање читалачке публике и српске културне јавности за њихове опусе. У том смислу је значај монографије *Француска веза* Владимира Ђурића незаобилазан.